

ШЕСТНАДЕСЕТА КОНФЕРЕНЦИЯ НА ЕВРОПЕЙСКАТА СОЦИОЛОГИЧЕСКА АСОЦИАЦИЯ „НАПРЕЖЕНИЕ, ДОВЕРИЕ И ТРАНСФОРМАЦИЯ“

(27–30.08.2024 г., Порто)

През месец август тази година се проведе 16-ата поред конференция на Европейската социологическа асоциация (ЕСА), която събра рекордния брой от 4000 участници в Порто, Португалия. Освен че беше най-мощната конференция на Европейската социологическа асоциация, тя беше и първата конференция, проведена изцяло с физическо присъствие след пандемията от Ковид-19. Решението за провеждане на конференцията без възможност за онлайн присъствие беше мотивирано от позицията на организаторите, че физическото присъствие придава дълбочина и спонтанност на формалната и неформалната комуникация по време на конференция, която не може да бъде заменена от дигитално опосредено общуване.

Темата на конференцията беше „Напрежение, доверие и трансформация“ и отрази необходимостта от осмисляне на нарастващите социални, икономически и политически напрежения, от изграждане и укрепване на доверието в обществата, както и от изработване на модели и алтернативи за социална трансформация. Програмата на конференцията беше изключително интензивна и богата и не би могла да бъде представена изчерпателно, а само през отделни щрихи и акценти. В рамките на четири дни бяха проведени 900 сесии, които покриха широк кръг от теми, свързани с глобални предизвикателства като климатични промени, неравенства, насилие, възхода на популизма, авторитаризма и заплахите за човешките права. Заедно с това конференцията предостави пространство и време на множество изследователски мрежи в ЕСА да обсъдят своето развитие и да приемат нови членове.

Откриващата церемония на конференцията се проведе на 27 август и започна с музикално изпълнение на фадо певицата Миа Мура, което потопи участниците в страстта и носталгията на този типичен за Португалия музикален жанр. След официалните обръщения започна първата пленарна сесия, посветена на темата „Напрежения“, в която взеха участие Майкъл Буравой и

Аналиа Торес. Майкъл Буравой използва сравнителен исторически подход, за да онагледя концепцията за преселнически колониализъм (*settler colonialism*) и да проследи неговите последици за обществата на Палестина, Израел и Южна Африка. В своето изложение Аналиа Торес се фокусира върху друг съвременен проблем – засилващите се в глобален план атаки срещу равенството на половете и правата на човека.

Многобройните кризи в съвременните общества без съмнение поставят социологията пред теоретичния проблем за дефинирането на типа общество, в който живеем, и пред въпроса какви са неговите характеристики. На това бяха посветени лекциите на първия президент на ЕСА Силвия Уолби и на Кристиан Фукс. В своята впечатляваща преоценка на социологическите теории за модерните общества Силвия Уолби аргументира тезата, че понятието „неолиберализъм“ не отразява адекватно социалните реалности и особено устойчивото разпространение на различни форми на насилие и описва съвременните общества като правещи завои към авторитаризъм. Кристиан Фукс на свой ред се завърна към класическата тема за капитализма и аргументира тезата си, че обществата са силно повлияни от дигитализацията като изключително важно измерение на съвременния капитализъм.

Наред с презентациите, посветени на диагностика и анализ на проблемите на съвременните общества, имаше и такива, които предлагаха алтернативи. Един от най-влиятелните учени в полето на социология на културата Мишел Ламонт обърна внимание на проблема за търсенето на признание от различни социални групи и актьори и през анализа на наративи на представители на поколението Z и на публични личности предложи стратегии за повишаване на социалната видимост и дестигматизация на маргинализирани и уязвими групи. В рамките на същата сесия известната изследователка на социалните движения Донатела Дела Порта разгледа последиците от пандемията от Covid-19 върху правата на работниците и социалните движения за защита на тези права.

Втората пленарна сесия беше посветена на темата „Доверие“. В диалог Шантел Люис и Джейсън Ардей представиха своята визия за политиката на любовта, доверието и невроразнообразието (*neurodiversity*). Според тях в общество, в което печалбата е по-важна от човешкия живот и достойнство, социологията трябва да изследва как доминацията на капиталистическото производство води до липса на любов. Базиран на определението на Ник Уокър за невроразнообразие („разнообразието на умовете на хората и безкрайните вариации на неврокогнитивното функциониране в рамките на нашия вид“), Люис и

Ардей формулираха основния въпрос на политиката на невноразнообразието: Как да направим средата на живот най-подходяща за всички и най-вече за най-уязвимите?, и отговориха – чрез осъзнаване и приемане на собственото различие ние можем да приемем и различието на другия.

Нира Ювал-Дейвис разгледа въпроса за това как в социалните и политически науки се разбира доверието. Според нея ние сме в началото на много голяма криза на доверието, провокирана от усещането, че правителствата вече не представляват интересите на гражданите. Това кара хората да мислят, че каквото и правителство да е на власт, всичко ще бъде същото и няма да представя техния интерес. В модерната държава, формирана в условията на секуларизъм, посланието от горе надолу, от държавата към гражданите, е, че държавата поема защитата на гражданите и техните интереси от чуждите. В контекста на обществата на мултикултурализма обаче границите вече не са пространствени понятия, които се пазят от платени и оторизирани за това държавни структури, а са станали част от ежедневието и отношенията на всеки един човек. Така всеки човек става неплатен пазител на граници, което засилва чувството за принадлежност и не-принадлежност и мисленето в дихотомията наши-чужди. Отговорът от долу нагоре е възходът на авторитарната десница като светска, но и религиозна или расистка реторика. Расизмът има две основни логики – на експлоатацията и на изключването, като крайната форма на първата е робството, а на втората – геноцидът. Според Ювал-Дейвис обаче съществува още по-крайна форма на изключване на хора, които нямат нито име, нито идентичност, нито право на живот. Ювал-Дейвис нарича тази форма на расизъм – некрорасизъм, който е част от т. нар. некрополитика – политика, която контролира не само какво хората имат или нямат, но и правото им на живот или смърт, правото да тъгуват за своите загуби. На мисленето за умиращите по пътя си бежанци като за съпътстваща щета (*collateral damages*) Ювал-Дейвис противопоставя нуждата от политика на надеждата и политика на грижата, която се гради на връзката между доверие, грижа и солидарност, и върху защитата на човешките права.

Темата за човешките и детски права беше продължена от Джана Хейнсуърт (експерт по социална политика на ЕС и дългогодишен генерален секретар на *Eurochild*) в третата пленарна сесия, посветена на „Трансформацията“. Според нея Европейският съюз е успешен пример за политически експеримент, който непрекъснато се развива и от нас зависи той да уважава и защитава човешките права. Пример за трансформация в целия съюз (на ниво отделни държави членки и на ниво управление на ЕС) са реформите, свързани с проце-

сите на защита правата на децата. Всяко четвърто дете в Европа е изложено на риск от бедност и социално изключване. Този процент варира от 39% в Румъния до 10% в Словения – или това са 20 милиона деца. Цел на ЕС е до 2030 г. 5 милиона деца да излязат от този риск, като държавите гарантират достъпа на децата по основни услуги в 5 основни области – образование, ранно детско образование и грижа, здравеопазване, жилища и хранене. В този контекст Джана Хейнсуърт даде България като пример за успешна социална трансформация, цитирайки данни за детската бедност и подчертавайки, че в България има граждански организации, които следят дали ресурсите, отпуснати на държавата и от държавата, се изразходват за подобряване благосъстоянието на децата и семействата.

Друга трансформация на ниво законодателство в Европейския съюз е все по-активното участие на децата в политическия и демократичен живот. Политическото мислене за детското участие еволюира и за разлика от 2006 г., сега нито едно политическо решение, което засяга правата на децата, не се взема без в процеса да са включени децата на всеки етап – от създаването и взимането на решението до оценката на резултатите от това решение. Посланието на Джана Хейнсуърт към събралите се учени беше насърчаващо по отношение на възможността за съвместна работа с политиците и с представителите на гражданския сектор и утвърждаващо необходимостта от разпространение на резултатите от научните изследвания отвъд академичната общност с цел влияние при създаването и прилагането на политиките. Международната академична дейност е изключително важна във времена, когато злонамерени сили убеждават, че сме по-добре в нашите национални граници.

В конференцията на ЕСА с презентации участваха петима български социолози. Председателката на БСА Румяна Стоилова представи доклада „Дигиталната комуникация от джендър и интерсекционална перспектива“ и модерира сесия, посветена на проблемите на джендър неравенствата в труда. Презентацията на Светлана Христова беше на тема „Смъртта на паметника, или неприключващата битка върху паметта за Втората световна война“, тя беше модератор на две сесии: „Културната консумация: храна, напитки и кино“ и „Национални и етнически идентичности“. Петя Илиева-Тричкова представи доклада на тема „Индексите като инструмент за измерване на социалните неравенства във висшето образование“, в съавторство с Пепка Бояджиева. В рамките на сесия на изследователската мрежа „Сексуалност“ Гергана Ненова и Радостина Антонова представиха резултати от представително изследване относно разбирането за интимност и особеностите на сексуалното поведение при

младите хора в България. Темата събуди оживена дискусия относно все още съществуващи табути и регистрираните разлики в схващания и поведения сред отделните групи младежи в България.

Радостина Антонова, Гергана Ненова